

VELIKI DETEL

(*Dendrocopos major*)

// Katarina Denac

Pred časom smo z družino pozimi za vikend pobegnili iz meglene Ljubljane na Obalo. Kjer se stara cesta prevesi čez Kraški rob, smo zagledali zbitega velikega detla. Iz kljuna mu je sicer mezela kri, ampak bil je živ. Brez pravega optimizma smo ga vzeli domov, kjer pa si je ptica v manj kot dnevu povsem opomogla in se iz nebolgljenčka sprevrgla v robustnega, neplašnega jedca.

Detel je takoj brez zadržkov »napadel« v pinijev storž zataknjene lešnike, se nam izmaknil iz zasilne kletke in poletel naravnost v okno. Rahel trk ga je zadržal ravno tako dolgo, da smo ga ujeli in spravili na varno v škatlo. Naslednji dan smo ga vrnili v domače okolje na Krasu. Ob tem nenadejanem srečanju smo imeli priložnost občudovati njegova trda repna peresa, na katera se opira med vzpenjanjem po drevju in ga nezgrešljivo izdajajo za ptico iz družine žoln (Picidae). Njihova značilnost sta tudi dva prsta, obrnjena naprej in dva nazaj, vsi štirje pa so opremljeni z močnimi, ostrimi kremplji..

NAJPOGOSTEJŠI V EVROPI IN SLOVENIJI

V Evropi naj bi živelo kar med 12 in 18 milijonov parov velikih detlov! To je daleč največ med žolnami in detli. Tudi v Sloveniji se lahko pohvalimo z njegovo široko razširjenostjo in s populacijo, ki šteje med 52.000 in 105.000 parov. Pri nas je najpogostejši v vzhodni polovici države (ob Muri, v Krakovskem gozdu), v Vipavski dolini ter na Pivškem. Ni ljubitelj negozdnih površin ali obsežnih kompleksov strnjenega gozda, zato je redkejši v alpskem svetu, na Kočevskem, Snežniku, Javornikih ter ponekod na slabo poraščenih predelih v Prekmurju in na Krasu. Več kot 90 % nacionalne populacije prebiva v višinskem pasu do 800 m n. v. Njegov »višinski rekord« pojavljanja je na okoli 2000 m; na tej višini so ga opazili med Škrlatico in Špikom ter na Kriških podih.

MOŽNOST ZAMENJAVE Z DRUGIMI VRSTAMI DETLOV

Veliki detel sodi v skupino belo-črno-rdeče obarvanih detlov, kakršni so tudi sirijski (*Dendrocopos syriacus*), belohrbti (*D. leucotos*), srednji (*Dendrocopos*

VELIKI DETEL (*Dendrocopos major*) se od drugih detlov razlikuje po sklenjeni črni črti na licih.

ilustracija: Jan Hošek

medius) in mali detel (*Dryobates minor*). Najbolj mu je podoben sirijski detel, a če bomo dobro pogledali njegova lica, bomo takoj videli sklenjeno črnino na zatilnem delu lic, ki je pri sirijskem detlu prekinjena. Belohrbti detel podvrste *lilfordi*, ki se pojavlja v Sloveniji, ima na hrbtu vodoravne bele proge, veliki detel pa navpične, ledvičasto oblikovane bele lise. Enake ima tudi srednji detel, ki pa je manjši od velikega in ima povsem rdeče obarvano glavo (oba spola) ter drugačen vzorec črnine na glavi. Malega detla poleg očitne razlike v velikosti od velikega ločimo tudi po vodoravnih belih progah na hrbtu in rdeče obarvani glavi. Detle lahko razlikujemo tudi po bobnanju, ki je pri velikem zelo kratko in močno, vsem pa je skupen valovit, »utripajoč« let.

V ROGOVILE ZATAKNJENI STORŽI

Veliki detel ni izbircen glede življenjskega prostora in prehrane. Všeč so mu presvetljeni gozdovi, zlasti listnati in mešani, izbira pa tudi mozaično kmetijsko krajino, v kateri išče mejice, gozdiče in visoko-

debelne sadovnjake, v njih gnezdi ter se prehranjuje. Tudi zelene površine v urbanem okolju so mu po meri, predvsem parki in drevoredi. Za izdelavo gnezditvenega dupla potrebuje debelejša drevesja, a raje odmirajoče kot živo.

Pri nas pogostemu gnezdilcu zelo teknejo nevrentenčarji, ki jih nabira tako na deblih kot v krošnjah s pomočjo do štiri centimetre dolgega, lepljivega jezika. Občasno pleni tudi mladiče pevk, pri čemer si vhod v dupla in gnezdilnice po potrebi poveča s tesaanjem. Jeseni in pozimi postane vegetarijanec. Jé predvsem semena in plodove. V naravi v tem obdobju pušča sledi - v rogovile zataknjene storže, iz katerih s kljunom lušči oljnata, kalorična semena. Pozimi zelo rad obiše krmilnice. Premamijo ga predvsem maščobne pogače in nesoljeni surovi arašidi v lupini ali brez nje.

LUKNJE V FASADI

Včasih se z velikim detlom srečamo ob malce manj prijetnih priložnostih, ko v ostrežje ali fasado naše hiše izteše luknje. Vzrokov za to početje je več. Spomladi je to povezano s teritorialnim vedenjem, pri katerem detli za bobnanje iščejo doneče površine. V tem primeru so luknje praviloma majhne in plitve, gručasto razporejene po robovih ostrežja. Med gnezditveno sezono je tesaanje lukenj posledica iskanja hrane, kot so mravlje, lesne čebele in čebele samotarke, ki jo najdejo v razpokanih tramovih in deskah ter špranjah med njimi. Luknje so praviloma majhne, nepravilnih oblik in lahko nanizane v vrsti. Zlasti jeseni si veliki detli v izolacijsko plast fasade iztešejo večja dupla, namenjena prenočevanju. Pri tem lahko preizkusijo več lokacij, tako da je hiša na koncu »navrtana« na več mestih. Spalna

dupla so topla in bolj ali manj varna pred plenilci. Če hočemo fasado ubraniti pred luknjanjem, čezno vsaj na zgornji polovici obesimo več bleščečih trakov ali zavrženih zgoščenk, ki se premikajo v vetru, in sicer v oddaljenosti 5-10 centimetrov od fasade. Lahko pa detla sprejmemo za svojega sostanovca in se veselimo možnosti bližnjega opazovanja.

Za lažjo primerjavo med različnimi vrstami detlov si poglejte določevalni kotichek o detlih na spletni strani revije.

Veliki detel je najpogostejši detel v Evropi in Sloveniji, ki rad pozimi obiše tudi krmilnice.

foto: **Jani Vidmar**

Pri nas pogosti detel ima rad presvetljene gozdove, zlasti listnate in mešane, izbira pa tudi mozaično kmetijsko krajino. Tudi zelene površine v urbanem okolju so mu po meri, predvsem parki in drevoredi.

foto: **Al Vrezec**